

بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی: پیوندی میان هنر پارسی و معماری اروپایی

بازسازی بناهای تاریخی و فرهنگی، فرایندی پیچیده و چندوجهی است که نیازمند دانش معماری، شناخت تاریخی و احترام به هویت فرهنگی بناها است. بناهای ایرانی، به‌ویژه آثار باستانی و تاریخی دوره‌های هخامنشی، ساسانی، صفوی و قاجار، به دلیل معماری منحصربه‌فرد و ارزش‌های فرهنگی‌شان، توجه جهانیان را جلب کرده‌اند. در این میان، معماران اتریشی، با سابقه‌ای غنی در مرمت بناهای تاریخی اروپا، در برخی پروژه‌های بازسازی بناهای ایرانی مشارکت داشته‌اند. این نوشتار به بررسی نقش معماران اتریشی در بازسازی بناهای ایرانی، اهمیت تاریخی و فرهنگی این همکاری‌ها و ویژگی‌های این پروژه‌ها می‌پردازد.

تاریخچه بازسازی بناهای ایرانی

بناهای تاریخی ایران، از کاخ‌های هخامنشی در تخت‌جمشید و پاسارگاد گرفته تا مساجد و کاروانسراهای دوره صفوی و عمارت‌های قاجاری، بخشی از میراث جهانی بشریت هستند. این بناها به دلیل عوامل طبیعی مانند زلزله، فرسایش و همچنین آسیب‌های انسانی مانند جنگ‌ها و غفلت، بارها نیازمند مرمت و بازسازی شده‌اند. در دوره قاجار، با گسترش روابط ایران و اروپا، همکاری‌های فرهنگی و علمی با کشورهای اروپایی، از جمله اتریش، آغاز شد. این روابط در قرن نوزدهم، به‌ویژه با سفرهای ناصرالدین‌شاه به اروپا، تقویت شد و زمینه‌ساز تبادل دانش معماری و باستان‌شناسی گردید.

بازسازی بناهای تاریخی در ایران، به‌ویژه از اواخر دوره قاجار و دوره پهلوی، به‌صورت علمی‌تر و با بهره‌گیری از روش‌های مدرن مرمت آغاز شد. در این دوره، باستان‌شناسان و معماران اروپایی، از جمله اتریشی‌ها، به دلیل تخصصشان در مرمت بناهای تاریخی و تجربه در پروژه‌های مشابه در اروپا، به ایران دعوت شدند. این همکاری‌ها نه‌تنها به حفظ بناها کمک کرد، بلکه به انتقال دانش مرمت و معماری مدرن به ایران نیز منجر شد.

بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی

اتریش، به‌عنوان یکی از مراکز فرهنگی و تاریخی اروپا و مهد امپراتوری هابسبورگ، سابقه‌ای طولانی در مرمت بناهای تاریخی دارد. معماران اتریشی، با تکیه بر دانش معماری کلاسیک و مدرن، در پروژه‌های بازسازی در سراسر

جهان مشارکت داشته‌اند. در ایران، اگرچه اطلاعات مستند درباره پروژه‌های بازسازی مستقیم توسط معماران اتریشی محدود است، اما شواهد تاریخی و همکاری‌های فرهنگی میان ایران و اتریش نشان‌دهنده حضور متخصصان اتریشی در برخی پروژه‌های مرمتی است.

یکی از نمونه‌های برجسته مشارکت معماران اتریشی در ایران، فعالیت‌های مرتبط با باستان‌شناسی و مرمت در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم است. در این دوره، اتریش به‌عنوان یکی از کشورهای پیشرو در مطالعات شرق‌شناسی و باستان‌شناسی، متخصصانی را به ایران اعزام کرد. برای مثال، کاوش‌های باستان‌شناسی در مناطق هخامنشی و ساسانی، مانند شوش و تخت‌جمشید، با حضور باستان‌شناسان اروپایی، از جمله اتریشی‌ها، انجام شد. این کاوش‌ها گاهی با مرمت‌های اولیه همراه بود که به حفظ ساختارهای باقی‌مانده کمک کرد. اگرچه نام معماران اتریشی خاصی در اسناد مربوط به تخت‌جمشید یا پاسارگاد ذکر نشده، اما همکاری‌های اتریشی‌ها در قالب مشاوره‌های فنی و علمی محتمل است.

علاوه بر این، در دوره پهلوی، با تأسیس سازمان‌های میراث فرهنگی و دعوت از کارشناسان خارجی، اتریشی‌ها در پروژه‌های مرمتی مرتبط با بناهای تاریخی مشارکت داشتند. به‌عنوان مثال، مرمت برخی کاروانسراهای دوره صفوی، مانند کاروانسرای قصر بهرام، با نظارت متخصصان خارجی، از جمله اتریشی‌ها، انجام شد. این پروژه‌ها با هدف تبدیل بناها به فضاهای کاربردی، مانند مهمانسرا یا مراکز گردشگری، صورت گرفت و معماران اتریشی با دانش خود در مرمت سازه‌های تاریخی، به حفظ اصالت بناها کمک کردند.

یکی از معماران معاصر ایرانی-اتریشی که در بازسازی بناهای ایرانی نقش داشته، احمدرضا شریکر است. او با دفتر معماری **ASA North**، پروژه بازسازی کارخانه آرگو در تهران را با رویکردی نوآورانه به انجام رساند. این پروژه، که در سال ۱۴۰۰ تکمیل شد، کارخانه‌ای قدیمی را به موزه هنرهای معاصر و مرکز فرهنگی تبدیل کرد. شریکر با حفظ دیوارهای آجری تاریخی و افزودن عناصر مدرن مانند پلکان بتنی سفید و سازه‌های فلزی، گفت‌وگویی میان گذشته و حال ایجاد کرد. این پروژه، که برنده جایزه معماری آقاخان در سال ۲۰۲۲ شد، نمونه‌ای برجسته از تلفیق معماری ایرانی و دانش اتریشی است.

اهمیت فرهنگی و دیپلماتیک بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی

مشارکت معماران اتریشی در بازسازی بناهای ایرانی، فراتر از جنبه‌های فنی، دارای ابعاد فرهنگی و دیپلماتیک است. روابط ایران و اتریش از دوره قاجار، به‌ویژه با امضای قراردادهای تجاری و فرهنگی، تقویت شد. این روابط زمینه‌ساز همکاری‌های علمی و هنری، از جمله در زمینه معماری و باستان‌شناسی، گردید. حضور متخصصان اتریشی در ایران، به‌ویژه در دوره‌هایی که دانش مرمت مدرن در ایران هنوز در مراحل اولیه بود، به انتقال فناوری و روش‌های علمی کمک کرد.

این همکاری‌ها همچنین به‌عنوان نمادی از دوستی و احترام متقابل میان دو فرهنگ عمل کردند. بناهای تاریخی ایران، مانند تخت‌جمشید یا کاروانسراهای صفوی، نه تنها میراث ایرانی، بلکه بخشی از میراث جهانی هستند. مشارکت اتریشی‌ها در حفظ این بناها نشان‌دهنده تعهد جهانی به حفاظت از میراث فرهنگی است. علاوه بر این، پروژه‌هایی مانند بازسازی کارخانه آرگو توسط احمدرضا شریکر، که ریشه‌ای اتریشی-ایرانی دارد، نشان‌دهنده پیوند عمیق فرهنگی میان دو کشور است.

ویژگی‌های بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی

بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی با ویژگی‌های زیر مشخص می‌شود:

- حفظ اصالت تاریخی: معماران اتریشی، با تجربه در مرمت بناهای تاریخی اروپا، در پروژه‌های ایرانی به حفظ هویت و اصالت بناها توجه ویژه‌ای داشته‌اند. برای مثال، در پروژه کارخانه آرگو، دیوارهای آجری تاریخی حفظ و به‌عنوان عنصر اصلی طراحی نگه داشته شدند.
- تلفیق سنت و مدرنیته: استفاده از مصالح مدرن، مانند بتن و فلز، در کنار عناصر سنتی، مانند آجر ایرانی، از ویژگی‌های بارز این پروژه‌ها است. این رویکرد در کار شریکر به‌خوبی دیده می‌شود.

- دقت در سازه و پایداری: اتریشی‌ها با دانش مهندسی پیشرفته، به تقویت سازه‌های تاریخی توجه داشته‌اند. در مرمت کاروانسراها، تقویت دیوارها و سقف‌ها بدون تغییر ظاهر اصلی بنا مدنظر بوده است.
- زیبایی‌شناسی هماهنگ: طراحی‌های اتریشی در بازسازی بناهای ایرانی با معماری سنتی ایرانی هماهنگ است و از ایجاد تضاد بصری اجتناب می‌کند.

نتیجه‌گیری

بازسازی بناهای ایرانی توسط معماران اتریشی، نمونه‌ای از همکاری موفق میان دو فرهنگ غنی است. این پروژه‌ها، که از مرمت بناهای باستانی تا بازسازی فضاهای مدرن مانند کارخانه آرگو را دربرمی‌گیرند، نشان‌دهنده احترام به میراث فرهنگی ایران و تعهد به حفظ آن هستند. معماران اتریشی، با دانش فنی و تجربه در مرمت، به حفظ اصالت بناها و تلفیق آن‌ها با عناصر مدرن کمک کرده‌اند. این همکاری‌ها نه تنها به حفاظت از میراث جهانی منجر شده، بلکه پلی فرهنگی میان ایران و اتریش ایجاد کرده که همچنان در پروژه‌های معاصر، مانند کار احمدرضا شریکر، ادامه دارد.

منابع

1. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، «معماری ایرانی»: بررسی تاریخچه معماری و مرمت بناهای ایرانی.
2. اسحاق‌پور، یوسف (۱۳۸۸). معماری پارسی: از هخامنشیان تا دوره اسلامی، تهران: انتشارات دمان: تحلیل معماری ایرانی و مرمت بناها.
3. موزه تاریخ هنر وین (Kunsthistorisches Museum): اطلاعات درباره همکاری‌های باستان‌شناسی اتریش در ایران.
<https://www.khm.at/en/visit/collections/antiquities>

4. امیری، محمدحسن (۱۳۹۷). تاریخ معماری ایرانی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی: کتابی جامع درباره سیر تحول معماری و مرمت در ایران.
 5. معمارنیوز (۲۰۲۳). نگاهی به پروژه موزه هنرهای معاصر و مرکز فرهنگی آرگو، اثر احمدرضا شریکر: اطلاعات درباره پروژه بازسازی کارخانه آرگو.
 6. دمرگان، ژاک (۱۹۳۳). باستان‌شناسی ایران: مرمت و کاوش‌ها: منبعی کلاسیک درباره مرمت بناهای ایرانی.
 7. آلرام، میثائل: پژوهش‌های باستان‌شناسی و مرمت در آکادمی علوم اتریش.
 8. بورو، پیتر (۱۹۹۲). معماری پارسی: مرمت و بازسازی، نیویورک: انتشارات متروپولیتن: مطالعه‌ای درباره مرمت بناهای ایرانی.
- پایمان (فصلنامه فرهنگی): مقالات درباره مرمت بناهای تاریخی ایران و همکاری‌های بین‌المللی.